

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตรรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กลุ่มฝึกได้ โรงเรียนกาวีละอนุกุล จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรในการวิจัยประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลเพื่อศึกษาสิ่งกำหนดหลักสูตร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มฝึกได้ ครูผู้สอนรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว ครูประจำชั้น คณะกรรมการวิชาการ ผู้ปกครองนักเรียนและเจ้าของร้านค้าที่รับผลิตภัณฑ์ของนักเรียน รวม 20 คน และผู้ให้ข้อมูลเพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มฝึกได้ ครูผู้สอนรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว และเจ้าของร้านค้าที่รับผลิตภัณฑ์ของนักเรียน จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 2 ชุด เพื่อศึกษาสิ่งกำหนดหลักสูตร และผลการใช้หลักสูตร คู่มือหลักสูตรรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มฝึกได้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บรรยายและพรรณนาวิเคราะห์ ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว

1. สิ่งกำหนดหลักสูตร

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน 4 คน มีอายุ 14 ปี 15 ปี 16 ปี และ 18 ปี ระดับสติปัญญา 35 38 35 และ 38 ตามลำดับ นักเรียนส่วนใหญ่มีสมาธิในการทำงานดี สุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ บางคนมีปัญหาการสื่อสาร กิจกรรมที่นักเรียนสนใจแตกต่างกันไป เช่น ฟังเพลง ดำรงรถ ทำอาหาร และเล่นกีฬา สำหรับการเรียนการสอนในรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้วมีนักเรียนเพียงคนเดียวที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานทุกขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงการทำผลิตภัณฑ์ อีก 3 คนได้รับมอบหมายให้ฝึกทำงานเพียงขั้นตอนเดียว ได้แก่ การฉีกกระดาษ และทากาว

สำหรับความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้นักเรียนเรียนต่อ และมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและมีทักษะพื้นฐานทางอาชีพที่ดีขึ้น

1.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของ

คณะกรรมการวิชาการและครูผู้สอน สรุปได้ว่า การจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ สำหรับนักเรียนกลุ่มฝึกได้ที่ผ่านมา กำหนดให้นักเรียนเลือกตามความถนัดและความสนใจ แต่มีนักเรียนบางคนเลือกเรียนตามเพื่อนหรือเลือกเพราะชอบครูผู้สอน 'ผลิตภัณฑ์ที่ทำไม่ซับซ้อน การฝึกทักษะ ฝึกได้เพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เช่น การฉีกกระดาษ นำกระดาษไปแช่น้ำ นักเรียนส่วนใหญ่จึงขาด ทักษะพื้นฐานในงานอาชีพไม่สามารถทำงานได้ครบทุกขั้นตอนของงานอาชีพนั้น ๆ นอกจากนั้นวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่องปั่นเลียบ่อย ดังนั้นการจัดการเรียน การสอนวิชาชีพควรมีการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนฝึกการทำงานเป็นขั้นตอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อให้มีทักษะพื้นฐานการปฏิบัติงานในระดับที่สูงขึ้น และครูผู้สอนควรจะเป็นผู้กำหนดให้นักเรียน เรียนวิชาชีพตามความสามารถโดยพิจารณาความเหมาะสม ความถนัดและสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ของนักเรียน รวมทั้งการจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือที่พร้อมสำหรับให้นักเรียนได้ฝึกอย่าง เต็มที่เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกทักษะการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการและครบขั้นตอนการทำงาน

1.3 ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรวิชาชีพของร้านค้าที่รับ ผลิตภัณฑ์ของนักเรียนพบว่า ร้านค้าต้องการให้ปรับปรุงคุณภาพของกระดาษให้มีความเหนียวขึ้น สี สัน ควรสดใสขึ้น ตลอดจนความละเอียดและรูปแบบของผลิตภัณฑ์

2. รูปแบบหลักสูตรรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว สำหรับนักเรียนกลุ่มฝึกได้ จากการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร และโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2533 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2541) ผู้วิจัยได้สร้างคู่มือหลักสูตรขึ้นโดยกำหนดรูปแบบของหลักสูตรที่เน้น ความสามารถและความถนัดของนักเรียน ซึ่งมีรายละเอียดของหลักการ จุดประสงค์ โครงสร้าง หลักสูตร สาระสำคัญ แนวการสอน และแผนการสอน ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ และการทดลองใช้หลักสูตรแล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงก่อนการใช้หลักสูตร

3. การนำหลักสูตรไปใช้ มีการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยจัดเตรียมบุคลากรและวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งมีการวัดพฤติกรรมก่อนเรียนและปรับแผนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถและ ความถนัดของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน และสรุปเป็น พัฒนาการและทักษะปฏิบัติที่เพิ่มขึ้นของนักเรียน รวมทั้งสรุปความคิดเห็นของครูผู้สอน และสรุป ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเจ้าของร้านค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่นักเรียนผลิตขึ้น

ตอนที่ 2 การประเมินผลหลักสูตรรายวิชาข้างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว สรุปได้ดังนี้

1. ประเมินพฤติกรรมการเรียนและผลงานของนักเรียน

นักเรียนคนที่ 1

นักเรียนมีพัฒนาการและทักษะในการปฏิบัติงานที่เพิ่มขึ้น ทำงานตามคำสั่งได้ดี ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนทุกคาบ มีสมาธิดี สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์จริงได้ดีและฝึกปฏิบัติงานในทักษะที่ง่ายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีพฤติกรรมการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ โดยจัดลำดับ 3 รายการแรกได้ ดังนี้ ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม ความสนใจ ความกระตือรือร้นและปรับปรุงงานตามคำแนะนำ ผลงานโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ แต่ยังคงแก้ไข 2 เรื่อง คือ ความสะอาด ความประณีตและเรียบร้อย

นักเรียนคนที่ 2

นักเรียนมีพัฒนาการและทักษะในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและแปรรูปกระดาษใช้แล้ว รวมทั้งมีระเบียบวินัย มีสมาธิ ขอมรับและให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น แต่ควรได้รับการฝึกให้มีนิสัยรักการทำงานและเจตคติในการทำงานมากขึ้น มีพฤติกรรมการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ แต่อย่างไรก็ตามนักเรียนยังมีพฤติกรรมการเรียนอยู่ในระดับดี 1 พฤติกรรม คือ ปรับปรุงงานตามคำแนะนำ ผลงานโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ แต่ยังมีผลงานในระดับดีถึง 3 รายการ คือ รูปทรง ความสะอาด และความประณีตเรียบร้อย

นักเรียนคนที่ 3

นักเรียนมีพัฒนาการและทักษะในการปฏิบัติงานที่เพิ่มขึ้น ทำงานตามคำสั่งได้ดี ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนทุกคาบ มีสมาธิดี มีระเบียบในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้และได้ฝึกปฏิบัติในทักษะที่ง่ายสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีพฤติกรรมการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ โดยจัดลำดับ 3 รายการแรกได้ดังนี้ ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม ปรับปรุงงานตามคำแนะนำและปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงาน ผลงานโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ โดยจัดลำดับ 3 รายการแรกได้ดังนี้ งานเสร็จตามกำหนดเวลา ความสะอาด และรูปทรง

นักเรียนคนที่ 4

นักเรียนมีพัฒนาการและทักษะในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ทำงานตามคำสั่งได้ดี ให้ความร่วมมือและเชื่อฟัง มีสมาธิในการเรียน อธิบายงานที่ได้ฝึกปฏิบัติให้เพื่อนและครูเข้าใจได้ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมลดลง ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จทุกครั้ง ให้ความสนใจในการเรียน ตอบคำถามถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ มีระเบียบในการทำงานมากขึ้น รู้จักการทำงานอย่างมีระบบตาม

ขั้นตอน และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีพฤติกรรมการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะในเรื่องความสนใจ กระตือรือร้น ความรับผิดชอบ ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมและการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการทำงาน ผลงานโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ แต่อย่างไรก็ตามนักเรียนมีผลงานที่อยู่ในระดับดีถึง 4 รายการ คือ ความสวยงาม งานเสร็จตามกำหนดเวลา การบรรลุเกณฑ์ และความประณีต เรียบร้อย และมีผลงานที่ต้องการแก้ไข คือ ความคิดสร้างสรรค์

2. ความคิดเห็นของครูผู้สอนรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว

2.1 รูปแบบหลักสูตรมีความเหมาะสม ในด้านจุดประสงค์การเรียน กิจกรรมการเรียน การสอน และโครงสร้างหลักสูตร ส่วนระยะเวลาในการใช้หลักสูตรและการใช้สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ บางชนิด เช่น เครื่องปั้นกระดาษ ควรมีการปรับปรุง

2.2 ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ คือการปรับจุดประสงค์และกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนักเรียน รวมทั้งต้องเพิ่มเวลาในการสอนเนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน

2.3 ผลการใช้หลักสูตร นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการและทักษะการทำงานดีขึ้น รวมทั้งได้ฝึกทักษะการทำงานครบกระบวนการตามข้อจำกัดและความสามารถของแต่ละคน แต่ผลงานยังขาดความเรียบร้อยและความสะอาด

3. ความคิดเห็นของร้านค้าที่รับผลิตภัณฑ์ของนักเรียน

นักเรียนมีความสามารถไม่เพียงพอที่จะเข้าสู่งานอาชีพได้ทั้งกระบวนการ นอกจากงานบางขั้นตอน เช่น การบรรจุภัณฑ์ สำหรับคุณภาพของกระดาษใช้แล้วมีความเหนียวขึ้น สีสั่นสไลขึ้น

อภิปรายผล

1. การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กลุ่มฝึกได้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกาวีละอนุกุล จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ปรับจากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) เริ่มจากศึกษาสิ่งกำหนดหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลไปเป็นพื้นฐานในการสร้างคู่มือหลักสูตร โดยจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานนักเรียนก่อน เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลค่อนข้างมาก ทั้งในด้านระดับสติปัญญา ความสามารถและความสนใจ ดังนั้นการคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง นอกเหนือจากข้อมูลนักเรียนแล้ว ยังต้องศึกษาข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปวางแผนการจัดหลักสูตรได้เหมาะสมกับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Oliver (1965, อ้างใน อำนาจ จันทรแป้น, 2532, หน้า 143) ที่ว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนควรกระทำ

โดยบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้บริหารโรงเรียน นอกจากนั้น อานาจ จันทรแป้น (2532, หน้า 24), วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 5-15) และ ชัยพร วงศ์วรรณ (2538, หน้า 9) ได้ให้แนวคิดทำนองเดียวกันว่าการวิเคราะห์สถานการณ์เป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อม ความต้องการของชุมชนและนักเรียนเพื่อสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ซึ่งผลจากการศึกษาสิ่งกำหนดหลักสูตรจะทำให้ได้รูปแบบหลักสูตรที่ยืดความสามารถและความถนัดของนักเรียนเป็นรายบุคคล ตรงกับแนวคิดของ Meredith Martin (ชวลา เจริญ และบุวดี กิตติคุณ, 2533, หน้า 46-47 อ้างใน วัฒนา กอบพิงตน, 2541, หน้า 20-21) ว่าหลักสูตรต้องประกอบด้วยความเข้าใจพื้นฐานที่มุ่งให้นักเรียนทุกคนสามารถเรียนได้ โดยจัดหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล รวมทั้ง ศรีสมร ทินานนท์ (2535, หน้า 84-88) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่าควรเป็นหลักสูตรรายบุคคลสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนแต่ละคน และศูนย์พัฒนาหลักสูตร (2538, หน้า 13) ยังได้ระบุว่า ครูผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการพิเศษของนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

ในการนำหลักสูตรไปใช้จึงต้องมีการวางแผน โดยจัดเตรียมบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งมีการวัดพฤติกรรมนักเรียนก่อนเรียนและปรับแผนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดของนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Jeffree (1986, p. 54) ที่ได้เสนอแนวทางในการใช้ผลการสังเกตและการประเมินนักเรียนมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2538, หน้า 14) ที่ได้เสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินการเรียนการสอนว่า ควรจัดเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตประจำวันและมีความสอดคล้องกับความต้องการพิเศษของนักเรียน และตรงกับแนวคิดของ Meredith Martin (ชวลา เจริญ และบุวดี กิตติคุณ, 2533, หน้า 46-47 อ้างใน วัฒนา กอบพิงตน, 2541, หน้า 20-21) ที่ว่า หลักสูตรที่ควรพิจารณาใช้กับนักเรียนควรคำนึงถึงการเลือกกิจกรรมและสื่อการสอนที่สนับสนุนให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างแม้จะร่วมได้เพียงบางส่วนก็ตาม รวมทั้งศรีสมร ทินานนท์ (2535, หน้า 84-88) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กิจกรรมที่ครูผู้สอนควรเลือกจัดและสอนให้แก่แก่นักเรียนนั้นไม่ควรครอบคลุมทักษะทั่วไปหรือกว้างเกินไป ควรเจาะจงงานเฉพาะอย่าง (Task – Specific) และมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Target Behaviors) มุ่งเน้นให้นักเรียนปฏิบัติได้ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับศรีสมร ทินานนท์ (2536, หน้า 121) และพิบูล เลียวสิริพงศ์ (2541, หน้า 4) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องจัดปัจจัยที่เอื้อต่อสภาพความ

บทพร่อง ความต้องการจำเป็นของนักเรียนและควรรพยายามสร้างสถานการณ์ที่น่าพึงพอใจมากที่สุด เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด สำหรับการวางแผนการประเมินผลหลักสูตร กำหนดประเมินผลระหว่างเรียนและประเมินผลรวม โดยให้ความสำคัญทั้งการประเมินพฤติกรรมการเรียนและผลงานของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลพัฒนาการและทักษะปฏิบัติที่เพิ่มขึ้นของนักเรียน

สรุปได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาช่างทำผลิตภัณฑ์ด้วยกระดาษใช้แล้ว สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กลุ่มฝึกได้ ควรจะมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานนักเรียนแต่ละบุคคลอย่างละเอียดในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพจากผู้เกี่ยวข้อง

1.2 กำหนดรูปแบบหลักสูตรโดยจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสามารถของนักเรียนเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด

1.3 การนำหลักสูตรไปใช้ควรมีการจัดเตรียมบุคลากรและวัสดุ อุปกรณ์ให้เพียงพอ รวมทั้งมีการจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม รวมทั้งมีการให้แรงเสริมที่เหมาะสม และมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการกำหนดเวลาในการเรียนการสอนเป็นช่วงสั้น ๆ และยืดหยุ่น

2. การประเมินผลการใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีทักษะพื้นฐานการทำงานเพิ่มมากขึ้น อาจเนื่องมาจากการจัดสอนเสริมและปรับช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน และปรับกิจกรรมโดยเน้นทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติงานและการทำงานเป็นขั้นตอนครบกระบวนการ สอดคล้องกับแนวคิดของบัวแก้ว บัวเย็น (2539) ที่ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องทำซ้ำ ๆ เป็นประจำ มีการยืดหยุ่นและใช้เวลาในการสอนครั้งละไม่เกิน 15-20 นาที และประภัสสร ปรีเอี่ยม (2539) ที่ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเลือกทักษะที่จะฝึกให้เหมาะสม ครูผู้สอนและนักเรียนจะต้องมีความพร้อม วิธีการฝึก สถานที่ เวลา จะมีส่วนช่วยให้การฝึกบรรลุเป้าหมาย นอกจากนั้นนักเรียนยังมีพฤติกรรมแสดงออกที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นที่น่าพอใจ ได้แก่ ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม ความสนใจ กระตือรือร้น และปรับปรุงงานตามคำแนะนำ อาจเนื่องมาจากการจัดบรรยากาศในการเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน การใช้แรงเสริมและแรงจูงใจของครู รวมไปถึงการให้นักเรียนได้มีโอกาสได้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ยอมรับครูผู้สอนและมีผลดีต่อการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิกุล เลียวสิริพงศ์ (2533) ที่พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การให้ความอบอุ่น การยอมรับความคิด ความสามารถของนักเรียนอย่างจริงใจ ช่วยให้นักเรียนไว้วางใจ ยอมรับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สำหรับการปรับปรุงคุณภาพของกระดาษใช้แล้วให้มีความเหนียวขึ้น สีสันสดใสขึ้นนั้น ผู้วิจัยได้นำแนวทางจากข้อเสนอแนะของร้านค้ามาเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของกระดาษ แต่อย่างไรก็ตามนักเรียนยังต้องปรับปรุงผลงานบางรายการ ได้แก่ ความประณีต และความสะอาด อาจเป็นเพราะพัฒนาการทางด้านการบังคับกล้ามเนื้อมือยังไม่ดีพอ รวมทั้งนักเรียนยังมีทักษะพื้นฐานการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รวยพร ประสารศรี (2535) ที่พบว่า เจ้าของกิจการอุตสาหกรรมยังไม่สามารถสนับสนุนงานที่ต้องใช้ความละเอียดได้ นอกจากนั้นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกำหนดระยะเวลาไว้เพียง 20 คาบ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาสั้น จึงอาจทำให้นักเรียนฝึกทักษะได้ไม่เพียงพอ แต่ถ้าหากนักเรียนได้ฝึกกระทำซ้ำๆ และมีเวลาที่เพิ่มมากขึ้นอาจจะทำให้มีทักษะที่ชำนาญขึ้น ส่วนในเรื่องการเข้าสู่งานอาชีพของนักเรียนนั้น ทางร้านค้าเห็นว่านักเรียนมีความสามารถไม่เพียงพอที่จะเข้าทำงานได้ทั้งกระบวนการ จะทำได้เฉพาะขั้นตอนง่ายๆ เช่น การบรรจุภัณฑ์ อาจเป็นเพราะว่า การบรรจุภัณฑ์เป็นการฝึกทักษะที่ง่าย ไม่ต้องใช้ความละเอียดมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รวยพร ประสารศรี (2535) พบว่า ลักษณะงานที่เจ้าของกิจการอุตสาหกรรมจัดให้นุคคลปัญญาอ่อนทำ เป็นงานการบรรจุถึงร้อยละ 13.6 รองจากงานประดิษฐ์ด้วยมือ สำหรับครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสม ในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้กิจกรรมการเรียนการสอน และโครงสร้างหลักสูตร นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการและทักษะการทำงานดีขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะครูผู้สอนปรับแผนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและความถนัดของนักเรียนแต่ละบุคคล

สรุปได้ว่าการที่จะให้นักเรียนประสบความสำเร็จ มีพัฒนาการและทักษะการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ควรได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ครูประจำชั้น ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนให้มีโอกาสเข้าฝึกอาชีพเท่าที่นักเรียนแต่ละคนจะสามารถเรียนรู้ได้ รวมทั้งมีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน มีกระบวนการฝึกทักษะซ้ำๆ และมีการยืดหยุ่นในเรื่องเวลา จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมในชุมชนได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. ครูควรมีการวางแผนการสอนรายบุคคลให้ตรงกับความต้องการของนักเรียนให้มากที่สุด โดยกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ตามความสามารถและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
2. เทคนิคการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรเริ่มจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม จัดกิจกรรมตามลำดับจากง่ายไปยาก มีการสาธิตและการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน รวมทั้งต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีการจดบันทึกข้อมูลพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคลหลังการสอน เพื่อการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งต่อไป
4. การใช้แรงเสริมโดยการให้รางวัล เช่น ขนม คำชมเชย การสัมผัส เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการช่วยให้นักเรียนปรับพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการได้
5. การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพควรทำต่อเนื่องกันไปในทุกระดับชั้น เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะความชำนาญในวิชาชีพนั้น ๆ คืบหน้า
6. การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครองและชุมชนที่เกี่ยวข้อง ให้ครบกระบวนการตั้งแต่การร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและประเมินผลหลักสูตร

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัย

1. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพอื่น ๆ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญากลุ่มฝึกได้
2. ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบหรือแนวทางในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรได้ผลดียิ่งขึ้น
3. ควรมีการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการเข้าสู่อาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญากลุ่มฝึกได้ หลังจบการศึกษาตามหลักสูตร